

A CSÚROGI MAGYAROK MEGHURCOLTATÁSA

írta Teleki Júlia

Délvidéki író, az 1944-es Csúrogi / Délvidéki magyarok felett elkövetett holokaust túlélője
HUNSOR dokumentum

Mit is jelent Csúrogi magyarnak lenni? Ebben a két szóban benne van az özvegyesség, az árvaság, a megaláztatás, a meghurcoltatás, a száműzetés.

Sokat hallottunk az 1942-es hideg napokról, annál kevesebbet az 1944-es véres megtorlásokról. Éppen ezért most röviden a túlélők szemével szeretnék rámutatni a megtorlások kegyetlen időszakára.

1944 őszén Vajdaság szerte végigsöpört a bosszú, a nemzetgyűlölet. Csúrogot sem kerülte el, sőt talán itt tetőzött.

1944 októberében bejöttek a partizánok, és október végén összeszedték az élettelen magyar férfiak többségét a helybéli szerb lakosok segítségével. Két hét megaláztatás és kínzás után kivégezték őket.

Tíz hónapos voltam mikor elvitték édesapámat, és soha többé nem jött vissza. Kivégezték. Két hétig a nővérem hordta neki az ebédet, a többi magyar gyerekekkel együtt, mivel az asszonyoknak kocsival, lóval dolgozni kellett a szerb gazdáknál. Persze térítés nélkül. Mikor utoljára vitte az ebédet, azt mondták neki, hogy apád már nem éhes.

A nővérem látta amint kocsik hagyják el a községháza udvarát, a kocsikról az emberek keze lába lógott. A kocsik aljából csurgott a vér. A nővérem akkor volt 13 éves. A szörnyű látvány mái napig az emlékezetében él.

A halottakat a falu szélén lévő sintérgödörben földelték el. A halotthordók vallomása szerint, kb. 3000 magyart temettek ott el. Ugyanis oda hordták a környékről is az ártatlanul kivégzett magyarokat.

Sajnos a bosszú, a nemzetgyűlölet túl nagy volt. Egyre többször hallatszott, hogy nem akarnak a magyarokkal együtt élni.

1945. január 23-án a Titó beleegyezésével kiűzték otthonukból a csúrogi magyarokat.

A reggeli órákban bejött hozzánk egy szerb fiú puskával a kezében és arra kényszerített, hogy öt perc alatt hagyjuk el a házat, mert különben mindannyiunkat lelővöldöz.

Édesanyám, amit tudott összepakolt, élelmet és meleg ruhákat, a bátyám befogta a lovakat, majd pokrócba csavarva édesanyám felrakott bennünket a kocsira mivel öltöztetni már nem volt idő.

Azonban két sarok után lezavartak a kocsiról, a kocsit elhajtották és mi ott maradtunk élelem és meleg ruha nélkül.

Az utcákból kis batyukkal a kezükben ballagtak a megrémült magyarok. Öregek asszonyok és gyerekek, utánuk puskával a partizánok. A piactérre terelték a népet.

Itt mindent elszedtek tőlük. Pénzt, iratokat, arany ékszereket. Aki nem adta a fülbevalóját, annak kitepték a füléből.

Már esteledett, mikor az átfázott megrémült magyarokat elindították Járek felé. A kisbabás családok egy részét tehervagonokba rakták a többi pedig gyalog indult el.

Nagyon hideg volt. Térdig ért a hó, és mínusz húsz fok körüli hőmérséklet.

Aki nem tudott menni, azt puskával verték. Az asszonyok és gyerekek sírtak. A könnyesepp ráfagyott az arcukra. Sokuknak megfagyott a lába. Az első áldozat Járek felé, egy három hónapos kisbaba volt, aki megfagyott édesanyja karján.

Zsablyán áthaladó megdermedt, elcsigázott menetet a zsablyai szerb lakosok leköpdösték, megdobálták és halált kiáltottak rájuk.

A magyar lakosok pedig könnyes szemmel nézték őket, volt aki pokrócot adott a megdermedt embereknek. Nem sejtve azt, hogy egy hét múlva rájuk is ugyan ez a sors vár.

Másnap hajnalban ért a meggyötört megalázott menet Járekra.

Járek egy német falu volt, ahonnan előzőleg kiűzték a németeket és a partizánok Járekből egy koncentrációs táborhoz hozták létre.

Itt 25-30 embert raktak egy szobába, nem nézve azt, hogy a családtagok együtt vannak-e.

A szobákban szalma volt leterítve, ami tele volt tetvekkkel. Másnap mindenki megalázva, szégyenkezve vakaródzott a tetvektől, a partizánok pedig nevelték.

Egy hét után megérkeztek a zsablyai magyarok, akik elmondták, hogy Csúrogon a szerb lakosok kifosztották a magyar házakat.

Tavasszal megérkeztek az otthonukból kiűzött mozsori magyarok is.

Keserű sors várt a tábor lakóira. Kukoricát daráltak csutkástól azt főzték só nélkül, és azzal etették az embereket, mint az állatokat.

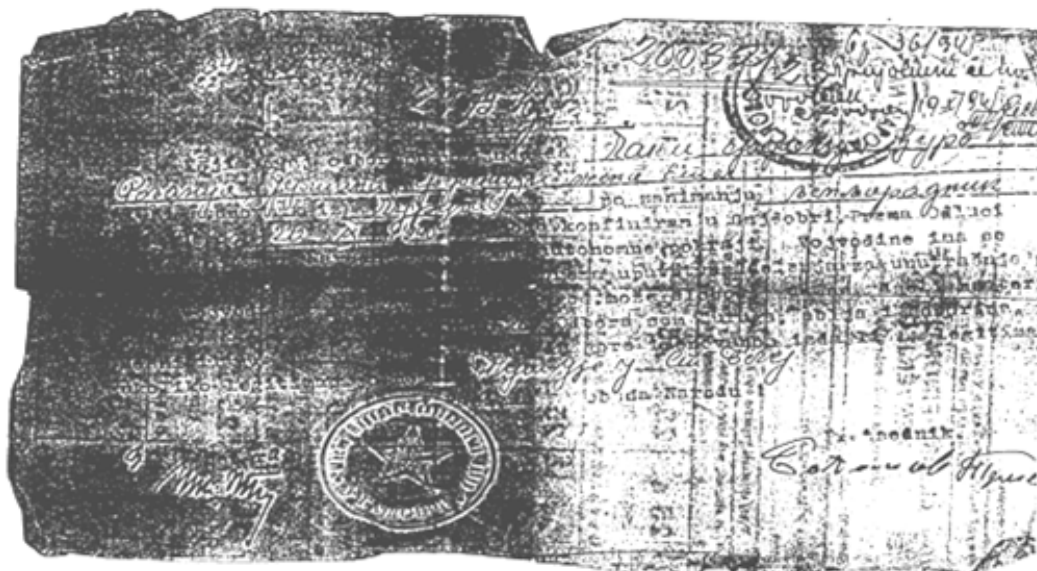
Nagyon sokan megbetegedtek és meghaltak. Közöttük nagyon sok kisgyermek. Egy partizán nő volt a parancsnok, aki lóháton járt és verte a tábor lakóit, mondván, hogy minden nap legalább száz embernek meg kellene halni, akkor az életben maradottaknak jobb bánásmódban lenne részük.

A halottakat kocsira rakták volt, aki még élt mikor elvitték, és a német kriptákba dobálták, míg meg nem teltek. Mikor a kripták megteltek a halottakat lerakták a földre, és mésszel leöntötték. A halottakat elkísérni és gyászolni nem volt szabad.

A háború után Jugoszlávia Nemzeti Felszabadító Bizottságának adatai szerint a járeki táborban 3632 magyar sínylődött. (adat dr. Mészáros Sándor könyvéből)

Öt kegyetlen hónap után Járekről Gajdobra vittek bennünket. Itt, aki meghalt már deszkából ládát készítettek és abban temették el. A bánásmód valamivel emberibb volt, legalább a halottak részére.

Végül 1945. szeptember derekán papírral a kezükben szabadon engedték a tábor lakóit. A papíron az állt, hogy bárhova mehetnek, Csúrog, Zsablya és Mozsor kivételével. Ezt a döntést az akkori Vajdasági Elnökség hozta meg a Belügyi szervek javaslatára. A papír pecséttel és aláírással ellátva.

Így váltak földönfutókká a meggyötört, megalázott, megkínzott, kifosztott magyarok egy szál ruhában papírral a kezükben. Köztük özvegy édesanyám is negyed magával. A házainkban azóta is mások laknak a földjeinket mások szántják. 1946. februárjában a zsabylai járási bíróság döntést hozott, hogy alkalmazni kell a kimondott kollektív bűnösséget a csúrogi, zsabylai magyarok felett.

SRESKI NARODNI ŠOD U ZABLJU
 Br.Vp.:615/45.
 O d l o k a
 Na osnovu izvestaja SNO u Zablju br.6097/45 sua u smislu zak. o konfiskaciji nekretnosti i konfiskaciji celokupne imovine Saba Agnes rođ.Kovac bivše stanovnice Čuruga na koju se ima prihvati skopna i rečna presuda na Mađarima sraca zabaljskog, te se radi popisa iste imovine izasla je suški izaslanik ovog sua.
 Pošto imovine ovavice se u zvanicima presterijama MNO u Čurugu suana. 2.5/46 te se na isto pozivaju svi zainteresovani sastava ovog oduke.
 O tome se izvestavaju: 1/Cekic Stojan kao staratelj Čurug 2/MNO Čurug 3/Sreska upr nar. dob Z 4/Javna tuz okr novosa skop N Saa 5/Suask tabla.
 Sast. fasilzu - Slekesa narodu!
 U Zablju, 1 februara 1946. god.
 Kopirano: [illegible]
 sušija: Sikomarija Radivoj s.r.
 [illegible signature]

Sreski narodni sua u Zablju.
 Br.Vp.:615/45.
 Pošto konfiskovanih nekretnina Saba Agnes r.Kovac, Čurug.
 R e s e r j e:
 Sua utvrajuje da su pri popisu konfiskovane slekese nekretnine: 1/u zk. ni. br. 7447, par. br. 7103/271 aran. - Saba Agnes rođ. Kovac. Pošto ona nekretnina se presuje u pesca i vlasništvo Drz. cnara P. N. Republike Jugoslavije, te se radi popisa zatrazuje zanj. sua u Zablju.
 O tome se izvestavaju: 1/Cekic Stojan, staratelj, Č. 2/Sr. u rava narodnih zakara, Z. 3/kat. sekcijska; 2.4/okraj. sua, 2.5/Okraj. javni tuzilac, N. Saa Zablju, 20 februara 1946. god.
 Sast. fasilzu - Slekesa narodu!
 Za tačnost: [illegible]
 arh. ein. Справљено дне 19
 [illegible signature]

Ezzel a döntéssel osztották vagy adták el a magyarok házait és földjeit. Az ingóságukat addig már elrabolták, széthúzták. Ez a dokumentum is pecséttel, aláírással ellátva. A kegyetlen poklot túlélő hontalanná vált magyarok szétszóródtak a világban. Oda mentek, ahol a munkájukért befogadták. Minderre az átélt szörnyűségekre nem emlékezhetek, hisz nagyon kicsi voltam, azonban édesanyám nagyon sokat beszélt róla. Édesapám hiánya, a koncentrációs táborban eltöltött idő, ahol nagyon megbetegedtem, és az utolsó kenetet is rám adták, a szegénység a hontalanság végig kísér egész életemen.

Ezért már gyerekkoromban megértettem, hogy miért nincs apám és miért sír és dolgozik annyit édesanyám, és miért kell mindig másik házban lakni, miért nincs ágyam, mint a másik gyereknek. Éreztem, hogy borzasztó nagy igazságtalanság történt velünk.

Később még szomorúbbá tett, hogy mást tanítottak az iskolában és mást az édesanyám

Azóta sok idő elmúlt. Az ártatlanul kivégzett magyaroknak még a mai napig nincs fejfájuk, a sírhelyüket lassan belepí a szemét, amit a környék lakói hordanak rájuk.

Vártam, hogy a történészek feldolgozzák, hogy mi is történt 1944-ben, de sajnos ezt nem tették. Ezért én elkezdtem kutatni a csúrogi túlélők után és a vallomásaikat leírtam. A lelki szemeim előtt, mint egy film úgy pereg le édesanyám szavai és a túlélők vallomása. Beigazolódott, hogy nem mindig az az igazság, amit a győztesek írnak, hanem amit a túlélők elmondanak. Bárhol él a túlélő, a vallomása egy és ugyan az volt.

1994. be a szomorú esemény ötvenedik évfordulója alkalmából, mint tartományi képviselő engedélyt kértem, hogy megemlékezhessünk Csúrogon a sintérgödörnél az ártatlanul kivégzett magyarokról. Engedélyt persze nem kaptam. Mégis elmentünk.

Először tettük le virágainkat, gyűjtöttünk gyertyát és ötven év után először helyeztük el az első fakeresztet, melyen csak ez állt: ÉDESAPÁINKNAK 1944-1994.

Szomorú szívvel néztük a fűvel benőtt gödröket, dombokat. Azt az érzést nem lehet leírni. Mindenki sírt és azt hiszem mindenkinek egy volt a gondolata, soha többé ne ismétlődjön meg. Talán épp azon a helyen, ahol álltam, vagy ahol végig mentem, ott nyugodott édesapám, vagyis csak nyugodott volna, hisz a szemtanúk szerint az ötvenes évek elején a csontokat egy éjszaka leple alatt kiásták, és kamionokkal elvitték a külai börtgyárba. A szemtanú a sintérgödör melletti téglagyárban dolgozott, és hallotta a kamionok zúgását és reggel látta az üres gödröket a gödrök mentén koponyákat, kéz és lábszárcsontokat. Tehát még a halottakon is genocidot hajtottak végre.

1996-ban az összegyűjtött vallomásokból, dokumentumokból egy könyvet írtam. A könyv kiadását köszönhetem, Keszég Károlynak a Napló szerkesztőjének, Utasi Jenő atyának, aki kiadta, Balla Lajos Lacinak, aki vállalta a szerkesztését valamint Matuska Mártonnak, aki a könyvem recezense volt. Ugyanis a Fórum nyomda nem volt hajlandó kiadni. A könyv címe: VISSZATEKINTÉS A MÚLTBA

Az adatokat nagyon nehéz volt összegyűjteni az emberek féltek beszélni, ha mégis beszéltek, akkor sokan arra kértek, hogy ne írjam a nevüket. Amit én tiszteletben is tartottam. Az áldozatok hozzátartozói még a mái napig is félnek, a gyilkosok pedig büntetlenül éltek, vagy élnek le életüket.

1999-ben megjelent a könyvem bővített kiadása, amelyben a csúrogi áldozatok és vallomások mellett megemlékezek a zsablyai és mozsori megtorlásokról és az áldozatokról is.

A könyv címe KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

A könyvben megtalálható az áldozatok névsora, amit sikerült összegyűjteni.

Csúrogon 550 magyar áldozat

Zsablyán 254 magyar áldozat

Mozsoron 61 magyar áldozat

A járeki táborban 45 felnőtt és 44 csúrogi gyermekhalt meg. A zsablyaiak száma 21 felnőtt és 10 gyermek. A mozsori halottak száma Járekon 4 felnőtt és 11 gyermek.

Ezek az adatok messzemenően nem a valós hiteles adatok, hisz ettől sokkal többen meghaltak, és sokkal többet kivégeztek. Sajnos azonban az adatokat ennyi év után már nehezen lehet összeszedni, hisz az áldozatok hozzátartozói is már lassan meghalnak, és aki él azok is félnek és nem beszélnek.

A könyv címét- Keresem az apám sírját- szó szerint lehet értelmezni. Hisz az életem célja, hogy apám emlékére és a többi ártatlanul kivégzett magyarok emlékére emléktáblát helyezünk el azon a helyen, ahol el lettek temetve még akkor is, ha tudjuk, hogy a csontjaik már nincsenek ott. Apáinknak és szeretteinknek nem csak csontjuk volt, hanem szívük is és vérük is, ami mégis csak ott porladt el.

A több éves küzdelmemnek nem sok eredménye lett. Azonban annyi mindenképen, hogy a Vajdasági Képviselőház nyilvánosan kimondta, hogy nem ismeri el a kollektív bűnösséget. Sajnos mégis úgy érzem, hogy nekünk ez nem elég. Hisz ezt mi könyörögtük ki és nem az ország illetékesei kezdeményezték és senki nem kért bocsánatot az ellenünk elkövetett bűnökért a meghurcoltatásért a szülőfalunkból való kiűzetésért, és senki nem rehabilitálta az ártatlanul kivégzett magyarokat.

Igaz, Nenád Csanak a Vajdasági Képviselőház elnökének javaslatára alakult egy ankét bizottság melynek az a feladata, hogy feldolgozza az 1941-től 1945-ig történő eseményeket. A bizottság tagjaként szerettem volna, ha ketté választjuk a háború alatt és a háború utáni időszakot. Ugyan is a háborúban ideológiai alapon történtek a kivégzések, persze sok ártatlan ember is életét vesztette, a háború, az úgynevezett felszabadulás után pedig kimondottan nemzeti alapon végezték ki a magyarokat. Minden nemű bíróság és kihallgatás nélkül.

Ugyanúgy azt sem szabad elfelejteni, hogy a magyar katonaság bejövetelekkor Csúrogon ki kezdte a lövöldözést.

A bizottság tagjaként alkalmam volt a Vajdasági Múzeum irattárába betekinteni. Kezembe került a kivégzettek egy listája, ahol a címlapon írja, hogy a - likvidált háborús bűnösök- és következnek a nevek. Minden személyt, akit kivégeztek Csúrogon vagy Zsablyán háborús bűnösnek tartottak. Nem számított, hogy volt-e ellene bírósági eljárás és bebizonyosodott-e a bűnössége.

K-3034
85

S P I Š A K

likvidiranih ratnih zločinaca sa teritorije Okruge novosadskog
/Srezovi: titelski, zabaljski, starobecejski, kulski,
novosadski i backopalanacki. Za grad Novi
Sad nedostaju podaci/

Remélem az ankét bizottságnak erről majd más lesz a véleménye.

1944. óta minden év novemberében letettünk egy keresztet és gyertyát gyújtottunk a kivégzett halottaink emlékére Csúrogon a sintérgödörnél. Sajnos azonban a kereszt másnap mindig eltűnt.

2002. októberében a saját felelőségemre fel állítottunk egy kőből készült emléktáblát. Melyen ez állt: AKIKÉRT NEM SZÓLT A HARANG 1944-45

Egy hét után a táblát ledöntötték és megalázták. 2002. november harmadikára újra felállítottuk, ugyanis ekkor tartottuk a megemlékezést.

A megemlékezésen először volt jelen a Vajdasági Képviselőház szerb ajkú alelnöke, aki fejet hajtott az ártatlanul kivégzett áldozataink előtt. Azt gondoltam, azt gondoltuk, hogy új fejezet kezdődik és talán ezután a tábla örökre állni fog. Nem így történt. November ötödikére a vandálok újra ledöntötték és ezúttal kalapáccsal darabokra verték.

Vajon miért? Kérdezem újra és újra. Honnan van még ennyi nemzetgyűlölet az emberekben? Több mint fél évszázad elmúlt. Miért viszik át nemzedékről nemzedékre a gyűlöletet. Miért nem ismerik el, hogy nekünk is voltak ártatlan áldozataink, akikről méltóképen szeretnénk megemlékezni.

A bosszú még mindig nem volt elég? Fogat fogért, papot papért már több százszorosan megfizettük.

Kivégezték a csúrogi magyar férfiak többségét. Az élöket megalázták, kifosztották, kiűzték otthonaikból. A katolikus templomunkat ledöntötték, a temetőnket felszántották, és nyilvános szeméttelappé alakították. Mindent eltűntettek, ami magyar. Megfosztottak a méltó kegyeletadástól is. Az emléktábla ledöntése után panaszt tettem a rendőrségen, a Vajdasági Képviselőházban és az emberjogi szervezeteknél. Panaszom a világhálón keresztül, eljutott a világ minden tájára. Nagyon sok támogató és biztató levelet kaptam. Talán ennek az eredménye, hogy a Vajdasági végrehajtó Tanács elnöke felajánlotta, hogy ezúttal az emléktábla költségét a kormány fedezi. Erre a hírre a csúrogi lakosok egy része referendumot akar kiírni, hogy Csúrogon soha ne legyen emléktábla a kivégzett magyarok emlékére. Egy kerek asztal beszélgetésen, amit kezdeményezésemre a Végrehajtó Tanács elnöke hívott össze elhangzott egy javaslat, hogy a sintérgödörből ekszhumálni kellene a halottakat és a katolikus temetőben eltemetni és ott állítani fel az emléktáblát. Egy idős úr, aki volt partizánnak vallotta magát, azt mondta, hogy kápolnát is kellene építeni és ott elhelyezni az emléktáblát. -Ez nagyon szép lenne-mondtam az úrnak, mire Ő azt felelte, hogy nem önök végett Júlia, hanem a mi lelkünk megnyugvására. Talán a lelki ismeretük mégis felébred? Adja Isten.

Többen viszont azt felelték, köztük a zsablyai polgármester is, hogy még nem jött el az ideje, hogy erről beszéljünk.

Vajon mikor jön el az idő?

A halottakat ekszhumálni újra temetni már nem lehet. A tettesek gondoskodtak róla, hogy a maradványokat eltüntessék. Azonban apáinknak a szíve mégis ott maradt, ahol el lettek temetve.

Mindenünket elvettek. Elvették az emlékeinket, a boldog gyermekkort, elvették az életünk egy darabját. Legalább ennyi év után hagyják meg nekünk azt a helyet, ahol halottainkat eltemették, és engedjék meg, hogy emberhez méltóan emlékezhessünk meg róluk.

EZ ALAPVETŐ EMBERI JOGUNK ÉS ETTŐL NEM ÁLLOK, NEM ÁLLUNK EL.

Az emléktábla újra állni fog.

Teleki Júlia, tartományi képviselő
Vajdasági brigád 53
Becse